

je vprašanje samo eno: ali nemoralen — ali nič!... Zato je sovražstvo med umetnikom in občinstvom tako pristržno in zato ne bo minilo nikoli!" (Str. 81.).

Cankar ima prav, ako opozarja na nasprotje med zdravim človekom in med takim bolnim umetnikom. A beseda „sovražstvo“ je prehuda. Morda res taki „umetniki“ sovražijo ljudstvo, a sovražstvo bolnikov je slabotno. Ljudstvo pa gotovo ne sovraži „umetnikov“, tudi če mu delajo vse mogoče krivice, ker prevladuje v občinstvu pomilovanje do tako žalostnih boleznih prikazni v literarni družini. Gotovo ima občinstvo več potrpljenja s ta imi umetniki, kakor pa oni z ljudstvom. Uprav neverjetno je, kako potrpežljivi smo mi neumetniška masa, ki si damo popolnoma vse vreči v obraz.

Proti sebi so pa ti „umetniki“ bolj prizanesljivi. „Zakaj nič nečistosti ni v njih“, pravi Cankar. „Kaj je nečistost? Brez greha so vsi. Kaj je greh? Kakor pijani tavajo proti neznanemu, nikdar dosegljivemu cilju... Nič greha ni v njih in vsaka obsodba bi bila krivica. Ah, nič greha ni v njih in tudi nič čednosti. V omotici so storjena njih slaba in njih dobra dela.“ (Str. 126.).

Nič greha ni v njih, v teh „umetnikih“! Samo moralni ljudje, neumetniška masa je pregrešna. Ti umetniki pa ne poznajo ne greha ne čednosti iz enostavnega vzroka, ker so bolni in blazni.

Zato se nam pa ni treba podrobneje baviti s Cankarjevo gospo Judito, zlasti še iz posebno umljivega vzroka, ker spada ta po Cankarjevih nazorih jako „blaga“ ženska v vrsto onih, s katerimi se ne razgovarja človek, ki mu je kaj do dobrega imena. „Gospa Judit“ ni nikaka povest, temuč vrsta razgovorov in prizorov, v katerih Cankar razlaga svoje nazore in obsoja „moralno“ družbo.

Cankarjev gladki in pikantni zlog, združen z ošabnim nietzschejanstvom, je začel vplivati na nekatere mlajše pisatelje. Bolezen je nalezljiva, in zato je potrebno, da se takoj agnosira. Mehkejši značaji, ki so jako sprejemljivi za nejasno svetlikanje nezrelih idej v vabeči poltemini, se naj varujejo, da ne propadejo v ta moralni in estetični anomizem, ki je grob za uspevajoče talente.

Mi hočemo zdravja, moči in energije tudi v literaturi!

Dr. Evgen Lampe.

Lisica Zvitorepka. Živalska pravljica za odrastlo mladino. Zbral in priredil Josip Brinar. „Slov. Večernic“ 56 zvezek. V Celovcu 1904. str. 143. — V spisu, ki je letos izšel v „Slov. Večernicah“, je izbrano o prekanjeni lisici narodno blago, ki kroži pri različnih

narodih. Kakor so druge narodne pravljice pri vseh arjoevropskih narodih podobne, tako imajo tudi o lisici zelo podobne pripovedi. — Gospod pisatelj je sklopil posamezne dogodke iz Zvitorepkinega žitja in bitja v celoto, tako da je nastala enotna pripoved. V romantiški dobi bi bili sprejeli to delo gotovo z največjo pohvalo; tedaj so pač mnogo precenjevali vrednost narodnega blaga. Toda motil bi se, kdor bi dandanes trdil, češ, da se je taka knjiga za našo dobo zakesnila, da ni primerna našemu času. Narodno blago ima vedno svojo vrednost. Ne glede na to, da je pristen izraz narodovega mišljenja, narodne duše, moramo zlasti upoštevati, da dobimo v njem marsikatero kleno zrno, ki hrani v sebi zlate nauke. Zato mislimo, da je bilo primerno, da je izdala „Družba sv. Mohorja“ za izpremembo tudi pravljice iz živalskega življenja.

Pri sličnih spisih se kaj rado zgodi, da kažejo pisatelji le preveč prozorno svoj namen: Ni jim toliko, da bi zabavali čitatelja, kakor da bi v obliki živalske pravljice ponujali svoje nauke. In to odbija. V naši knjigi je precej zadeta prava smer: knjiga zabava in poučuje. Prav drastično so opisani nekateri dogodki, obenem pa tako preprosto, da se zdi, da je gospod pisatelj ubral prav narodno struno. Mladina, ki ji je knjiga namenjena, bo gotovo rada segala po nji, in ne brez koristi. Kajti iz vsake posamezne slike se more povzeti praktičen nauk. Koristno bi bilo, da bi bil gospod pisatelj označil na koncu vsake basni v primernem stavku nauk, ki ga naj povzamemo iz nje, morda v kratkem, dvovrstičnem reku, kakor je delal Slomšek. Preprosti bravec bi mnogo pridobil, ker mu ne bi bilo treba nauka šele iskati. Starejšim bravcem se bo pa nehote vrivala misel: Ali niso te živalske razmere prava podoba naših?

Glede reprodukcije moramo g. pisatelja le pohvaliti. A očitati mu moramo veliko napako, ki utegne knjigi mnogo škodovati: Rabi namreč prvič prenizke, včasih celo trivialne izraze, drugič od sile lokalizmov. Sicer so ti štajerski lokalizmi večinoma lepi, tako da bi lahko nadomestili marsikak knjižni izraz. Ako se sempatja rabijo, nismo proti temu, ali treba bi bilo pristaviti v oklepaju dotično knjižno besedo, da bi tako vsak bravec lokalizme razumel; to velja za vse lokalizme in tujke „Mohorjevih“ knjig. Vseh od kraja jih ne gre rabiti niti kranjskih, toliko manj štajerskih. Naša knjiga jih je pa tako polna, da je brez Pletteršnikovega besednjaka v roki ne moremo vse razumeti.

F. K.

